

Trafikutskottets betänkande

1978/79:19

med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt avser anslaget till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m.

Propositionen

I propositionen 1978/79:100 bilaga 9 (kommunikationsdepartementet) har regeringen under punkten F 1 (s. 151–162) föreslagit riksdagen att till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägs-linjer m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 720 000 000 kr.

Enligt de år 1963 meddelade riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken (prop. 1963:191, S3LU 1963:1, rskr 1963:424) skall SJ ersättas för driftunderskott på sådana icke lönsamma järnvägs-linjer, vilkas trafikering utgör en ekonomisk belastning för SJ men på vilka trafiken bör bibehållas t. v. av samhälleliga skäl. Ersättningens storlek skall grundas på en vart tredje år förnyad bandelsundersökning. SJ har redovisat resultatet av en sådan undersökning – 1978 års separatredovisning – som underlag för beräkning av ersättningens storlek för i första hand budgetåret 1979/80. Separatredovisningen har granskats av tillkallade sakkunniga, som redovisat sina synpunkter och förslag i en granskningsredogörelse (Ds K 1978:13).

I separatredovisningen, som avser 1977 års trafik samt kostnads- och intäktsläge, ingår sammanlagt 7 534 bankm. Efter framräkning uppgår underskottet på detta bannät under budgetåret 1979/80 enligt SJ:s beräkningar till 846,9 milj. kr., med vilket belopp SJ begär ersättning.

I propositionen lämnas en redogörelse för de sakkunnigas bedömning. Härav framgår bl. a. att de inte funnit anledning ändra på de av SJ för år 1977 beräknade beloppen för intäkter, kostnader och matarvärde.

När det gäller avgränsningen av ett ersättningsberättigat bannät har de sakkunniga liksom vid tidigare separatredovisningar utgått från de uttalanden som gjorts i 1963 års trafikpolitiska proposition jämte därtill hörande utskottsutlåtande. De sakkunniga hänvisar vidare till trafikpolitiska utredningens förslag i berörda frågor. Med hänsyn till pågående beredning i kommunikationsdepartementet av dessa förslag har de sakkunniga strävat efter att bibehålla en viss kontinuitet i avgränsningen. Det ersättningsberättigade bannätet skulle därmed komma att omfatta 6 755 bankm, vilket innebär en endast obetydlig förändring jämfört med vad som f. n. gäller. Det sålunda avgränsade nätet utgör ca 55 % av SJ:s hela bannät men svarar för endast ca 8 % av det totala trafikarbetet.

Vid framräkningen har de sakkunniga gjort en mindre justering i SJ:s beräkningar av taxehöjningarnas genomslag på godstrafiksidan. De har

vidare – med hänvisning bl. a. till vad föredraganden anfört i frågan i prop. 1977/78:100 bil. 9 (s. 164) – inte accepterat att matarvärdet omfattas av framräkningen. Även i detta fall har SJ:s beräkningar justerats.

De sakkunniga framhåller avslutningsvis att det kan vara befogat att införa en mindre korrektionspost på kostnadssidan och hänvisar till trafikpolitiska utredningens förslag i detta avseende. De sakkunniga föreslår därmed en driftersättning om 711,1 milj. kr. för budgetåret 1979/80.

Utskottet

Föredragande statsrådet förklarar sig inte ha något att erinra mot den beräkning av ersättningsbeloppet till 711,1 milj. kr. som enligt det föregående gjorts av de tillkallade sakkunniga. Föredraganden erinrar i övrigt om sin avsikt att i den aviserade trafikpolitiska propositionen utförligt behandla de principiella frågorna om avgränsningen mellan affärsbanenätet och det ersättningsberättigade bannätet och om beräkningsmetodikerna. Det förklaras därför vara välbetänkt att inte nu göra några mer omfattande förändringar i omfattningen av det ersättningsberättigade bannätet och i beräkningsprinciperna. I anslutning härtill understryks att skillnaden mellan det av SJ begärda beloppet och den av de sakkunniga förordade ersättningen så gott som helt kan tillskrivas det förhållande att SJ i separatredovisningen inkluderat en rad trafikstarkare bandelar, som inte bör vara berättigade till ersättning med hänsyn till deras betydelse i ett funktionellt affärsbanenät.

SJ anses vidare – liksom tidigare – böra få ersättning för de övergångsvisa taxenedsättningar som förekommer i samtrafik mellan järnvägsnätet och vissa platser vid nedlagda järnvägslinjer. SJ har för ändamålet begärt oförändrat 2,8 milj. kr. i ersättning under budgetåret 1979/80, vilket tillstyrks av föredraganden. Som ersättning för bibehållande av viss trafik m. m. vid olönsamma stationer beräknas ett likaledes oförändrat belopp om 2,5 milj. kr.

SJ har också för budgetåret 1979/80 begärt ersättning för vissa andra verksamheter med bristande företagsekonomisk lönsamhet som regeringen ålagt verket och för vissa belastningar som SJ menar saknar motsvarighet hos konkurrerande transportföretag. Sammanlagt uppgår enligt SJ:s beräkningar ersättningsbehovet för dessa verksamheter och belastningar till 113,3 milj. kr. Föredraganden framhåller med anledning härav att dessa frågor tidigare behandlats i budgetsammanhang. Riksdagen har då tagit ställning i ersättningsfrågan och härvid vägt in även andra faktorer än dem SJ kan anses ha att utgå från, varför SJ:s ersättningsanspråk endast delvis tillgodosetts. Riksdagen har sålunda tidigare ställt sig bakom uppfattningen att någon ersättning inte bör lämnas SJ för medverkan i planeringen av det ekonomiska försvaret eller för avskaffandet av snitttaxan i vissa relationer.

Enligt riksdagens beslut om ändring i lagen om vapenfri tjänst m. m. (prop. 1977/78:159, FöU 1977/78:28, rskr 1977/78:371) bör de statliga affärsverken

”om särskilda skäl föreligger kunna få viss kompensation, om vapenfriverksamheten i något fall skulle medföra merkostnader”. AMS betalar ut sådan kompensation. Affärsverken skall ansöka om ersättning hos AMS. Någon ersättning därutöver bör enligt föredragandens mening ej utgå till SJ.

Järnvägmuseets verksamhet anses vidare kunna utformas så att den blir kommersiellt nyttig för SJ, bl. a. genom att bidra till en allmänt positiv syn på järnvägen och järnvägstrafiken. Någon särskild ersättning med statsmedel anses därför inte böra utgå för verksamheten.

Föredraganden förklarar sig slutligen inte vara beredd att förorda någon ersättning för de övriga ändamål för vilka SJ begärt ersättning utöver vad som följer av tidigare beslut om utvidgning av pensionärsrabatten till förtidspensionärer m. fl. Som ersättning härför beräknas ett belopp om oförändrat 2 milj. kr.

Efter viss avrundning beräknas därmed medelsbehovet för ersättning till SJ för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. för budgetåret 1979/80 uppgå till 720 milj. kr.

Utskottet har för sin del och med beaktande av det anförda intet att erinra mot att anslaget för nästa budgetår i nu förevarande sammanhang tas upp med 720 milj. kr. Till de principiella frågorna om avgränsningen mellan affärsbananätet och det ersättningsberättigade bannätet samt om beräkningsmetodiken återkommer utskottet senare vid sin behandling av de i propositionen 1978/79:99 framlagda förslagen härom och av motionsledes framställda yrkanden i hithörande frågor. Utskottets ställningstagande i förevarande sammanhang utesluter inte att utskottet i samband med sin behandling av nämnda frågor kan finna ytterligare medelsanvisning för ändamålet – även avseende budgetåret 1979/80 – erforderlig.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen till *Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett anslag av 720 000 000 kr.

Stockholm den 20 mars 1979

På trafikutskottets vägnar
SVEN MELLQVIST

Närvarande: Sven Mellqvist (s), Arne Persson (c), Essen Lindahl (s), Alfred Håkansson (c), Nils Hjorth (s), Rolf Sellgren (fp), Kurt Hugosson (s), Rune Torwald (c), Birger Rosqvist (s), Rolf Clarkson (m), Erik Johansson i Hållsta (c), Wiggo Komstedt (m), Margit Sandéhn (s), Rolf Dahlberg (m) och Sten-Ove Sundström (s).

